

КАПІТАЛІЗАЦІЯ ДОСВІДУ ДІЯЛЬНОСТІ РЕСУРСНИХ ЦЕНТРІВ ДЛЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

УДК 37.013.42:378.09

Троценко Наталія Євгенівна

завідувач навчально-методичним
центром соціально-психологічних
тренінгів Інституту психології і
соціальної педагогіки Київського
міського педагогічного університету
імені Б.Д. Грінченка (м. Київ)

У статті автором здійснено спробу капіталізації досвіду роботи ресурсних центрів для соціальних педагогів і соціальних працівників, які були створені у рамках проектів Християнського дитячого фонду (нова назва Українського Фонду «Благополуччя дітей»).

В статье автором осуществлена попытка капитализации опыта работы ресурсных центров для социальных педагогов и социальных работников, которые были созданы в рамках проектов Христианского детского фонда (новое название Украинского фонда «Благополучие детей».)

In this article the author made an attempt capitalization experience of resource centers for social pedagogues and social workers that have been established within the project of Christian Children's Fund (the new name of the Ukrainian Fund «The welfare of children».)

Наразі Україна перебуває на етапі становлення та розвитку громадянського суспільства на засадах свободи, творчості, гуманізму, милосердя. Цей непростий і тривалий процес зумовлюється суперечливою політичною та соціально-економічною ситуацією, яка склалася в державі. Соціальні пріоритети в Україні визначені як провідні напрями державної політики. Для вирішення соціальних проблем залучаються різні соціальні

інституції та неурядові організації, створюються соціальні служби та ресурсні центри для фахівців соціальної сфери.

На сучасному етапі розвитку інформаційно-ресурсного забезпечення в Україні актуальною є проблема пошуку альтернативних способів вирішення питань професійної підготовки та перепідготовки фахівців в галузі соціально-педагогічної роботи. Однією з необхідних умов її є ресурсне забезпечення. Ресурсний потенціал соціально-педагогічної роботи постійно видозмінюється, оскільки з'являються нові види ресурсів та динамічно розвивається існуюча ресурсна база.

Діяльність вищої школи з підготовки спеціалістів соціальної сфери сьогодні в Україні немислима без функціонування таких складових як ресурсні центри, мережа яких є досить розгалуженою. Вони різняться формами, напрямками діяльності, видами послуг та структурою. Однак спільною рисою є соціально орієнтована діяльність. Зазвичай, ресурсні центри постають осередками соціальної просвіти та інформаційно-методичної підтримки як фахівців соціально-педагогічної роботи, так і представників громадських організацій, які займаються реалізацією соціальних програм і проектів.

В Україні майже відсутні наукові дослідження, спеціально присвячені проблемам організації та діяльності ресурсних центрів, зокрема, мало уваги приділено питанню забезпечення спеціалістів соціальної сфери інформаційними та технологічними ресурсами. Проблему ресурсного забезпечення соціально-педагогічної роботи спеціалістів соціальної сфери досліджували такі вітчизняні науковці та практики як: О. Безпалько, Н. Заверико, І. Зверева, Г. Лактіонова, Т. Семигіна, О. Соснінова. Діяльність ресурсних центрів описували Л. Абрамов Т. Азарова, М. Коновалова, Т. Лях, О. Песоцька, В. Петрович, Г. Радчук, І. Решта, К. Сисун, І. Ткач, К. Шендеровський.

Метою даної статті є спроба здійснення капіталізації роботи ресурсних центрів для соціальних педагогів і соціальних працівників, які були створені у рамках проектів Християнського дитячого фонду (нова назва Українського Фонду «Благополуччя дітей»).

Ресурсні центри свого часу виступали джерелом просвіти спеціалістів-практиків без дипломів, які працювали в соціальній сфері і створювались з метою надання інформаційної, методичної, консультаційної і технічної допомоги у професійному навчанні, підвищення кваліфікації, проведення соціально-педагогічних досліджень, розробці й реалізації соціальних проектів. Оскільки у цей період відбувалося становлення професій соціальний педагог/ соціальний працівник в Україні, а у цій галузі працювало чимало спеціалістів без відповідної освіти, тому ресурсні центри зіграли неабияку роль у підвищенні кваліфікації спеціалістів соціальної сфери, впровадженні сучасних соціальних технологій [4].

Вагому роль у розповсюдженні досвіду ресурсних центрів зіграла громадська організація Християнський дитячий фонд (ХДФ) (нова назва Український Фонд «Благополуччя дітей»), реалізуючи спільно із Українською асоціацією соціальних педагогів і спеціалістів із соціальної роботи проект «Соціальна освіта в Україні». Християнський дитячий фонд наприкінці ХХ століття виступив «піонером» у створенні ресурсних центрів. На сьогодні у різних регіонах України створено 7 ресурсних центрів у містах Запоріжжі, Києві, Тернополі, Луганську, Луцьку, Рівному, Севастополі. Кожний з перерахованих центрів має свою особливу історію та шлях розвитку, а відповідно – проблеми та перспективи розвитку [2,4,6].

Свого часу вони виступили джерелом просвіти з питань соціальної політики, соціології, соціальної педагогіки та соціальної роботи, об'єднавши навколо себе професійні громади. Центри надавали соціальним педагогам, соціальним працівникам, фахівцям-практикам, волонтерам, науковцям, викладачам і студентам – інформаційну, методичну, консультаційну,

технічної, просвітницьку допомоги у професійному навчанні і підвищенні кваліфікації, проведенні досліджень, розробці і реалізації соціальних проектів [3].

Метою діяльності цих центрів стало підвищення професійної компетентності фахівців соціальної сфери та представників громадських організацій, які надають соціально-педагогічну допомогу та підтримку дітям, сім'ям та молоді. Діяльність ресурсних центрів зорієнтована на надання користувачам інформації щодо змісту, напрямів, технологій, передового досвіду роботи з дітьми та сім'ями в громаді; надання консультацій із питань соціальної роботи в громаді, допомогу у налагодженні взаємозв'язків між суб'єктами соціально-педагогічної роботи в громаді; пошук партнерів для впровадження соціальних послуг на рівні громади; популяризацію інноваційних технологій соціально-педагогічної роботи з дітьми, сім'ями та молоддю; організацію та проведення круглих столів з метою обговорення із практиками соціальної сфери актуальних проблем у соціально-педагогічній роботі з дітьми, сім'ями та молоддю і визначення шляхів їх вирішення [4].

У відповідності до означеної мети, спеціалісти ресурсних центрів надають наступні послуги: інформаційні (допомога в підборі літератури з різних питань соціально-педагогічної діяльності); консультаційні (проведення консультацій з окремих питань соціально-педагогічної роботи з дітьми, сім'ями і молоддю у громаді); посередницькі (допомога в установці контактів з організаціями, які працюють по реалізації окремих напрямів соціально-педагогічної роботи з дітьми, сім'ями та молоддю у різних громадах); методичні (проведення просвітницьких тренінгів для фахівців, які займаються соціально-педагогічною діяльністю).

Окрім інформаційної, консультаційної, посередницької та організаційної функцій, центри також здійснюють рекламну діяльність, популяризуючи досвід роботи ресурсних центрів по напрямку соціально-педагогічної

діяльності, інформаційно-методичні матеріали, які знаходяться у фондах центрів.

У своїй діяльності ресурсні центри керуються відповідними положеннями. Кожний ресурсний центр має своє положення про діяльність, яке є обов'язковим для виконання співробітниками центру. Положення встановлює структуру центру, його функції, права, обов'язки, відповідальність.

Робота вимагає від спеціалістів центрів високого рівня професійної компетентності у багатьох галузях: соціальної педагогіки, соціальної роботи, практичної психології, соціального менеджменту, соціального маркетингу, діловодства. Окрім того, першочергове значення мають особистісні якості: глибока професійна мотивація, творчий підхід до справи, відповідальне ставлення до справи тощо.

Діяльність ресурсних центрів Християнського дитячого фонду будується на принципах: системності (діяльність здійснюється системно: вона має свою мету, завдання); послідовності (вся робота ведеться за попередньо затвердженими планами, послідовно); професіоналізму (працівники постійно підвищують свою професійну компетентність, відповідно надані послуги і вся діяльність здійснюється на належному професійному рівні); гуманізму (працівники визнають кожну людину найвищою цінністю, створюють сприятливі умови для задоволення її інтересів); законності (діяльність не суперечить нормативно-правовій базі України); справедливості (всі користувачі мають рівний доступ до послуг, ресурсів, які надають центри); суспільної доцільності (діяльність, яка здійснюється центрами є суспільно доцільною, орієнтована на покращення соціального становища, з урахуванням потреб цільових груп); відповідальності (спеціалісти центрів повною мірою усвідомлюють свою відповідальність за ту діяльність, яку вони здійснюють, за якість тих послуг, які вони надають); толерантності (працівники центрів з повагою, розумінням і терпимістю ставляться до всіх

користувачів); клієнтоцентризму (у своїй діяльності працівники керуються потребами користувачів); посередництва (за певних умов центр може слугувати посередником між користувачами і організаціями, оскільки володіє потужною базою організацій соціальної сфери свого регіону) [4].

У ресурсних центрах відпрацьована та максимально зручна організована система реєстрації та обліку користувачів. По зверненню до центру, користувач заповнює відповідну анкету, за якою потрапляє до бази даних центрів. Це дає змогу відслідковувати професійні інтереси користувачів, переадресувати його для участі у різноманітних заходах не лише фонду, а й інших партнерських організацій. По заповненню анкети, користувачеві пропонується контрольний листок, на якому зазначаються його дані та види послуг, які він отримав. Так, Київським ресурсним центром імені А. Муравйова-Апостола запроваджено для груп користувачів із спорідненими інтересами тематичні зустрічі з провідними фахівцями у галузі соціальної роботи та соціальної педагогіки. Неодноразово проводились зустрічі із представниками таких відомих організацій як: Міжнародний правозахисний центр „Ла Страда-Україна”, Всеукраїнський громадський центр „Волонтер”, Міжнародна організація ЕСПАТ International, Соціальна служба „Віфанія”, Інститут соціальних досліджень ім. О.О. Яременко [5].

На сьогодні в центрах зібрано наступні види інформаційних ресурсів: публікації з питань соціальної педагогіки, соціальної роботи (навчальні посібники, монографії, періодичні видання, збірники наукових праць, методичні розробки, дисертації, автореферати, тренінги, різноманітні навчальні програми); відеоматеріали; матеріали на електронних носіях.

Зручними для користувачів є каталоги бібліотечного фонду центрів. Книги об'єднані за розділами, які відповідають певній тематиці. Звернувшись із запитом, користувач може отримати миттєво усю літературу, яка є у наявності з цього питання у центрі. А також консультант центру може зорієнтувати користувача у літературі із запиту, яка є у наявності в інших

ресурсних центрах, завдяки обміну каталогами між ними. Облік книг здійснюється із занесенням до інвентарної книги, де кожному примірнику надається індивідуальний номер, записується розділ, рік видання та ціна.

Популярністю серед користувачів у ресурсних центрах користуються каталог інформації, зібраної на електронних носіях та каталог відеоматеріалів. Вона фіксується за тематикою, яка відповідає розділам книжкового фонду. Ця інформація збирається у мережі Інтернет, а також приймається від користувачів центру.

Для перевірки якості надання послуг, спеціалісти ресурсних центрів Християнського дитячого фонду у 2006 році проводили опитування серед користувачів, яке дозволило проаналізувати особливості мотивації щодо користування їх послугами. Великий обсяг інформаційних джерел з різних галузей теорії та практики соціальної педагогіки та соціальної роботи приваблює 89% користувачів, наявність відеоматеріалів – 37 %, можливості отримати інформацію про діяльність організацій, які реалізують різні напрями соціально-педагогічної роботи з дітьми, сім'ями та молоддю в громадах – 24 %, можливість отримати кваліфіковані консультації – 31 %.

Також при центрах створені та працюють молодіжні волонтерські групи, до яких входять студенти, які опановують спеціальність «Соціальний педагог», «Соціальний працівник», «Практичний психолог».

Основними функціями роботи волонтерів в центрі є: допомога у веденні документації; проведення просвітницьких тренінгів для школярів та студентів вищих навчальних закладів; участь в організації та проведенні конференцій; обслуговування користувачів (надання консультацій щодо підбору необхідної літератури, надання таких послуг як сканування, копії, допомога у опрацюванні відеоматеріалів) [4].

Діяльність ресурсних центрів сприяє підвищенню професійної компетентності практиків соціально-педагогічної сфери, що можна

розглядати як одну з умов покращення якості соціальних послуг дітям та сім'ям в громаді

На сьогодні навколо ресурсних центрів склалася професійна громада спеціалістів, які співпрацюють впродовж багатьох років, активно включаються в інтерактивні заняття, беруть участь у регіональних семінарах соціальної тематики, одержують систематично інформаційну і методичну підтримку і самі не просто активно реалізують отримані знання в своїй професійній діяльності, але й, у свою чергу, стають активними популяризаторами діяльності центрів та інноваційних технологій соціально-педагогічної роботи, яким вони навчаються [5].

Ресурсні центри в соціально-педагогічній сфері – це ті осередки, звідки починається активізація громади, із залученням дедалі ширшого кола небайдужих громадян; куди надходить оперативна інформація від громад і де зосереджуються важливі організаційні, інформаційні, методичні та людські ресурси. Ресурсні центри, зазвичай, виступають осередками соціально-педагогічної просвіти та інформаційно-методичної підтримки фахівців соціально-педагогічної роботи.

Отже, можна констатувати, що ресурсні центри посіли своє специфічне і дуже важливе місце у цілісній системі професійної підготовки майбутніх висококваліфікованих фахівців практичних психологів, соціальних педагогів та соціальних працівників.

Література

1. Азарова Т. В. Інформаційне забезпечення процесу рішення соціальних проблем на місцевому рівні / Т. В. Азарова, Л. К. Абрамов. – Кіровоград : ІСКМ, 2003. – 135 с.
2. Заверико Н. В. Роль ресурсного центра в развитии информационного поля неправительственных организаций социальной сферы / Н. В. Заверико // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 6. – С. 49–50.

3. Зверєва І. Д. Про проект «Соціальна освіта в Україні» / І. Д. Зверєва // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – № 5. – С. 35–37.
4. Лях Т. Л. Діяльність ресурсних та інформаційно-консультаційних центрів / Т. Л. Лях // Покращення якості соціальних послуг дітям та сім'ям в громаді: узагальнення досвіду проекту : інф.-метод. матеріали / [О. В. Безпалько, Т. П. Басюк, З. П. Бондаренко та ін.] ; за ред. О. В. Безпалько. – К. : Наук. світ, 2007. – С. 25–38.
5. Покращення якості соціальних послуг дітям та сім'ям в громаді: узагальнення досвіду проекту : інф.-метод. матеріали / [О. В. Безпалько, Т. П. Басюк, З. П. Бондаренко та ін.] ; за ред. О. В. Безпалько. – К. : Наук. світ, 2006. – 80 с.
6. Цюман Т. П. Тернопільський ресурсний центр / Т. П. Цюман // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 6. – С. 53–54.